

Remissvar gällande promemorian *Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor* (U2024/00153)

Inledning

Örebro universitet inkommer härmed med svar till remissen om promemorian *Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor* (U2024/00153). Enligt departementets instruktion ska remissvar för avsnitten 7.1 och 7.2 inkomma senast 14 februari 2024, medan remissvar för övriga avsnitt ska lämnas senast 21 mars 2024. För att ge ett sammanhållet remissvar väljer Örebro universitet att inkomma med synpunkter på alla avsnittet vid ett tillfälle. Remissvaret är utformat i dialog med ordförande för universitetsstyrelsen.

Övergripande bedömning

Örebro universitet instämmer i bedömningen att det allvarliga säkerhetsläget aktualiserar säkerhetsfrågor som lärosätena behöver hantera, samt att det finns behov av kompetens om säkerhetsfrågor inom lärosätena för att kunna identifiera, analysera och hantera säkerhetsfrågor på effektiva sätt. Vidare delar Örebro universitet utredarens bedömning att det pågår ett omfattande och tilltagande arbete med säkerhetsfrågor inom lärosätena, samt att förutsättningarna för detta arbete inom och mellan lärosäten behövs förstärkas. Lärosätet anser samtidigt att det med hänsyn till lärosätenas autonomi och akademisk frihet är av yttersta vikt att den politiska styrningen av lärosätena inte ökar ännu mer.

För Örebro universitet är lärosätenas autonomi och akademisk frihet prioriterade värden. I en samtid då dessa inte längre är givna är det av särskild vikt att de värnas och skyddas. Utifrån detta anser Örebro universitet att lärosätenas arbete med säkerhetsfrågor ska utformas på sådant sätt att de inte kommer i konflikt med institutionell autonomi och akademisk frihet för lärosätena. Flera av de förslag som promemorian förespråkar är i konflikt med dessa värden. Örebro universitet avvisar därför dessa förslag, men tillstyrker förslag som bedöms vara förenliga med akademiska värden och som ger lärosätena förutsättningar att långsiktigt arbeta med säkerhetsfrågor.

Förslag om att beakta allmän kompetens i säkerhetsfrågor vid nominering av ledamöter (avsnitt 7.1)

Örebro universitet avvisar förslaget om att regeringen ska ge nomineringspersoner i uppdrag att vid nominering av externa ledamöter till lärosätetsstyrelser beakta att det i styrelsen som helhet finns allmän kompetens i säkerhetsfrågor.

Förslaget aktualiserar regeringens politiska styrning av lärosätena. Enligt internationella jämförelser är den politiska styrningen av svenska lärosäten mer omfattande än andra länder inom Europeiska unionen. Detta gäller inte minst styrningen av lärosätenas ledning genom utnämning, exempelvis att regeringen utser såväl rektor som externa ledamöter och ordförande i styrelsen. Förslaget skulle förstärka denna politiska styrning ytterligare. Förenklat innebär förslaget att nomineringen till styrelser ska ta hänsyn till kompetens relaterad till säkerhetspolitiska överväganden som är politiskt grundade. För att skydda lärosätenas autonomi och akademisk frihet från utökad politisk styrning avvisar Örebro universitet förslaget.

Örebro universitet föreslår istället att den kompetens som styrelsen behöver beträffande säkerhetsfrågor ska säkerställas genom dels utbildning *efter* utnämning av styrelsens samtliga ledamöter och fortlöpande av universitetsledningen, dels sakkunnigberedning inför styrelse- och rektorsbeslut. Processer med sakkunnigberedning inför beslut är redan etablerade inom lärosätena när det gäller arbetet med säkerhetsfrågor, liksom andra frågor.

Förslag om justerad mandatperiod för styrelser (avsnitt 7.1)

Örebro universitet tillstryker utredningens förslag om justerad mandatperiod för styrelser.

En konsekvens av regeringens beslut om att förkorta den nuvarande mandatperioden är att externa ledamöter i kommande styrelser – vid återgång till normal mandatperiod – utnämns från och med 1 oktober. Som utredningen framhåller ger detta utnämningdatum nya ledamöter försämrade möjligheter att få överblick över verksamheten och dess förutsättningar innan beslut ska fattas om bland annat verksamhetsplanering, riskanalyser och budget. Utöver de skäl som framförs i promemorian kan det även ge skillnader i förutsättningar mellan nya och gamla ledamöter i styrelsen. Örebro universitet anser därför att utredningens förslag stärker förutsättningarna för styrelsens arbete och möjligheter att fullgöra sitt ansvar.

I detta sammanhang önskar Örebro universitet framhålla betydelsen av att återgå till mandatperioder om tre år. Förutsättningarna för styrelsens strategiska och långsiktiga arbete försämras vid kortare mandatperioder. Örebro universitet anser av samma skäl att förkortade mandatperioder inte ska användas vid fler tillfällen i framtiden.

Förslag om förändring av högskoleförordningen (avsnitt 7.2)

Örebro universitet avvisar förslaget att genom förändring i högskoleförordning ge styrelsen ansvar för att fatta beslut i viktiga frågor om verksamhetens säkerhet.

Styrelsen fattar beslut enligt högskoleförordningen om verksamhetens övergripande inriktning och lärosätets organisation. I dessa beslut beaktar styrelsen flera aspekter, bland annat säkerhetsaspekter. Örebro universitet anser därmed att styrelsen beaktar inom sitt övergripande ansvar säkerhetsaspekter tillsammans med andra aspekter. Det finns därför inte skäl till att precisera enskilda aspekter som styrelsen har ansvar för eller ska ta hänsyn till i sina beslut. En framskrivning av säkerhetsfrågor skulle därtill aktualisera, nu eller senare, frågan om huruvida andra aspekter bör skrivas in i styrelsens instruktioner, exempelvis om styrelsen i förhållande till klimatförändringar ska besluta om viktigare frågor om verksamhetens hållbarhetsarbete. Utöver detta preciserar utredningen innebörden av

styrelsens ansvar för verksamhetens säkerhetsfrågor på ett sätt som ger ytterligare detaljstyrning av arbetet inom lärosätena. Formen för arbetet inom lärosätena bör vara frågor som styrelsen avgör tillsammans med ledningen. Sammantaget bedömer Örebro universitet att förslaget öppnar för ökad detaljstyrning av lärosätena som minskar deras autonomi och tillstyrker därför inte förslaget.

Arbetet med säkerhetsfrågor inom lärosätena regleras i nuläget av förordningen (2022:523) om statliga myndigheters beredskap och förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll. Enligt dessa förordningar ska lärosätena bland annat göra risk- och sårbarhetsanalyser där säkerhetsaspekter beaktas, utifrån analyserna upprätta handlingsplaner, genomföra utbildning och övningar, samt hantera krissituationer. Förordningarna ger därmed lärosätena ramar och ansvar för deras arbete med säkerhetsfrågor. Örebro universitet anser därför att ytterligare reglering eller ökad detaljstyrning av lärosätena inte är motiverat.

Förslag om uppdrag till Försvarshögskolan att genomföra kompetensutvecklande insatser (avsnitt 7.3)

Örebro universitet tillstyrker med reservation förslaget att regeringen ger Försvarshögskolan i uppdrag att utveckla och genomföra kompetenshöjande insatser för lärosätenas ledamöter och ledningar.

Örebro universitet välkomnar kompetensutvecklande insatser och har förtroende för Försvarshögskolans förmåga att utföra det föreslagna uppdraget. Tillstyrkan görs dock med reservation under förutsättning att a) Försvarshögskolan har möjlighet till detta i förhållande till andra åtaganden, b) ges tillräckliga resurser för att utveckla och genomföra dessa insatser, samt c) eventuellt uppdrag föregås av dialog med Försvarshögskolans styrelse och ledning om dess utformning.

Förslag om att utreda etablering av stödfunktion (avsnitt 7.4)

Örebro universitet tilltrycker förslaget att regeringen utreder hur en stödfunktion i säkerhetsfrågor kan inrättas för universitet och högskolor.

För sektorn som helhet finns ett behov av professionellt och specialiserat stöd i säkerhetsfrågor hos lärosätenas ledningar, styrelser och medarbetare. Det handlar om stöd i exempelvis bedömning av säkerhetslägen och hantering av säkerhetsfrågor. En etablerad nationell stödfunktion skulle stärka arbetet och samarbetet med säkerhetsfrågor såväl inom som mellan lärosätena. Framför allt mindre lärosäten har begränsade möjligheter att tillhandahålla en sådan stödfunktion internt. Örebro universitet önskar också framhålla att etablering av en nationell stödfunktion ger bättre förutsättningar att hantera förändringar i säkerhetsläget.

Örebro universitet gör bedömningen att frågan om kompetens inom styrelsen har marginell relevans för lärosätenas arbete med säkerhetsfrågor. Istället är det stödstrukturer inom lärosätena och deras förutsättningar som är mer avgörande för arbetet med säkerhetsfrågor. En etablering av en nationell stödfunktion skulle stärka förutsättningarna och därmed arbetet inom lärosätena.

Rekommendation till regeringen rörande säkerhetsprövning och säkerhetsplacering (avsnitt 8.3)

Örebro universitet tillstyrker rekommendationen att regeringen bör säkerhetspröva rektorer vid lärosäten som bedriver säkerhetskänslig verksamhet, samt att rektor och styrelseordförande placeras i säkerhetsklass 3 om det finns medarbetare vid lärosätet som är placerade i säkerhetsklass.

Rekommendationen är rimlig utifrån det ansvar som följer med rektors roll som myndighetschef, samt att rektor och styrelseordförande ska kunna dela information och diskutera säkerhetsärenden.

En fråga som bör aktualiseras är vad som gäller när regeringen utser tillförordnad rektor, vilket inträffar främst vid nyrekrytering av rektor. Utifrån de skäl som anförs för rekommendationen föreslår Örebro universitet att tillförordnad rektor bör genomgå säkerhetsprövning och bli säkerhetsplacerad om förordnandet avser lärosäte som bedriver säkerhetskänslig verksamhet.